Katja Creutz
Ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti
14.9.2023

Asiantuntijalausunto Tulevaisuusvaliokunnalle: Suurvaltakilpailun vaikutukset kestävään kehitykseen

Heikentynyt kansainvälispoliittinen ilmapiiri vaikuttaa suoraan kestävän kehityksen tavoitteiden (*Sustainable Development Goals*, SDG) toteutumiseen koska on yhä vaikeampaa päästä yhteisymmärrykseen oleellisista haasteista ja erityisesti siitä, miten paikata globaalitavoitteiden toimeenpanon valtavaa rahoitusvajetta. Tulevan kestävän kehityksen huippukokouksen anti vaikuttanee myös yleisesti monenkeskiseen yhteistyöhön sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Käsittelen lausunnossani kolmea asiaa: suurvaltakilpailun yhteyttä kestävään kehitykseen, tulevaa Kestävän kehityksen huippukokousta 2023 ja sen vaikutuksia monenkeskiseen yhteistyöhön niin lyhyellä kuin pitkälläkin tähtäimellä sekä lopuksi ajatuksia Suomen intresseistä.

Suurvaltakilpailu ja sen yhteys kestävään kehitykseen

Hallituksen vuosikertomus 2022 osoittaa, miten Suomi on toteuttanut vastuutaan globaalitavoitteiden toimeenpanosta. Kestävyysvajetta kurotaan umpeen valtiotasolla. Kehittyvät valtiot ovat kuitenkin hyvin eri asemassa kuin Suomi täytäntöönpannessaan globaalitavoitteita. Ne ovat riippuvaisia taloudellisesta tuesta pystyäkseen kuromaan umpeen monia tavoitteita, joiden eteneminen on joko hidastunut, pysähtynyt tai jopa ottanut takapakkia. Kansainvälisen yhteisön yhteistä ponnistusta tarvitaan, jotta on mahdollista edetä maailmanlaajuisesti kestävän kehityksen sosiaalisissa, taloudellisissa ja ympäristöllisissä ulottuvuuksissa.

Suurvaltakilpailu Yhdysvaltain ja Kiinan välillä vaikuttaa monilta osin – joskaan ei ainoana asiana – kestävän kehityksen globaalitavoitteiden toteutumiseen. Myös Venäjän hajottavat toimet, EU:n tasapainoilu strategisen kilpailun aikakaudella ja niin sanotun globaalin etelän voimaantuminen vaikuttavat osaltaan kansainvälisen toimintaympäristön muutoksiin. Kansainvälinen keskustelu ja päätöksenteko ovat yhä sirpaloituneempia, mikä heijastuu suoraan muun muassa YK:ssa tapahtuvaan työhön.

Kansainvälisen järjestyksen orastava moninapaistuminen näkyy myös erityisesti kehityskysymyksissä. Kiina ja muut nousevien talouksien valtiot ovat luoneet omat monenkeskiset kehityspankkinsa. Tästä esimerkkeinä Aasian infrastruktuuri-investointi Pankki (AIIB) ja Uusi kehityspankki (NDB), joiden tarkoituksina on antaa kehitysrahoituksessa vahvempi ääni Kiinalle ja globaalin etelän maille.

Katja Creutz
Ohjelmajohtaja, Ulkopoliittinen instituutti
14.9.2023

Kestävän kehityksen huippukokous 2023 ja sen vaikutukset monenkeskiselle yhteistyölle

Kestävän kehityksen huippukokous (*SDG Summit*), joka järjestetään New Yorkissa YK:n yleiskokouksen yhteydessä 18-19. syyskuuta 2023, on suuren haasteen edessä. YK:n tilastojen mukaan vain 12 % tavoitteista on tällä hetkellä aikataulussa. Uusien raporttien mukaan globaaleihin tavoitteisiin päästäisiin tällä vauhdilla vasta vuonna 2082 tai jopa 2092.

Haastavin kysymys ratkaistavaksi on kestävän kehityksen rahoitusvaje. On arvioitu että vuosittain jää uupuumaan tuhansia miljardeja Yhdysvaltain dollareita globaalitavoitteiden täytäntöönpanosta. Ellei kokouksessa keksitä konkreettisia ratkaisuja tavoitteiden rahoitukseen, seuraukset eivät ulotu ainoastaan globaalitavoitteiden toteutumiseen, vaan koskettavat monenkeskistä yhteistyötä yleisesti sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tämä puolestaan vaikuttaa suoraan pienten maiden mahdollisuuksiin saada intressejään edistettyä kansainvälisillä areenoilla.

Kansainväliset jännitteet, jotka ovat osin seurausta suurvaltakilpailusta ja erilaisista maailmankatsomuksista ja niihin liittyvistä asiakysymyksistä, johtavat siihen että eri valtiot tai niiden liittoumat politisoivat oman agendansa tai ovat haluttomia löytämään yhteisiä ratkaisuja. Niin sanotun globaalin etelän valtiot tai G77 ryhmä hyödyntävät kestävän kehityksen agendaa ajaakseen omia intressejään kuten kansainvälisen finanssi-järjestelmän ja sen instituutioiden uudistusta. Länsimaat, kuten Yhdysvallat ja Japani, ovat puolestaan vastustaneet valmistelun alla olevaa yhteistä huippukokousjulistusta muun muassa sillä, että aiemmin julistuksissa mainittuja ihmisoikeuksia on heikennetty ja viittaukset ilmastonmuutoksen hillitsemiseen 1.5 asteeseen puuttuvat julistuksen työversiosta.

Lyhyellä tähtäimellä Kestävän kehityksen huippukokouksen epäonnistuminen voi vaikeuttaa YK:n pääsihteeri Guterresin syyskulle 2024 kaavailemaa vielä kunnianhimoisempaa kokousta, Tulevaisuuskokousta (*Summit of the Future*). Hän on rohkaissut YK:n jäseniä kehittämään sen puitteissa monenkeskisiä viitekehyksiä, jotka keskittyisivät esimerkiksi pandemioihin varautumiseen ja internetin hallinnointiin. Pääsihteeri Guterres peräänkuuluttaa monenkeskisen järjestelmän mittavaa uudistusta tieteellisten läpimurtojen takia.

Useampi valtio G77-ryhmästä on ilmaissut, että YK:n yleiskokouksen tulisi lykätä tulevaisuuskokoukseen liittyviä keskusteluita tuonnemmaksi, kunnes tämän kuun SDG-keskustelut on käyty loppuun. Mikäli niin sanotun globaalin etelän valtiot ovat tyytymättömiä kestävän kehityksen huippukokouksen antiin, se saattaa heijastua muihin keskusteluihin ennen syyskuuta 2024, sekä itse kokouksen antiin. Useat tulevaisuuskokouksen käsiteltävistä aiheista liittyvät kuitenkin myös kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttamiseen. Johtavien avunantajamaiden täytyy kyetä vakuuttamaan

kehittyvät maat siitä, että tulevaisuuskokous tarjoaa kaikille yhteisen tilaisuuden edistää globaalia kasvua ja torjua yhteisiä uhkia.

Mitä 2030 jälkeen?

Kestävän kehityksen tulevaisuus 2030 jälkeen on avoin. YK:n työ kestävän kehityksen parissa alkoi vuonna 1992 Agenda 21:llä jatkuen vuonna 2000 hyväksytyillä vuosituhattavoitteilla (*Millennium Development Goals*, MDG). Siitä, miten jatketaan Agenda 2030:stä eteenpäin ei ole keskusteluita tai selvyyttää, kuitenkin jatkon valmistelun pitäisi alkaa lähivuosina, jos havitellaan samanlaista prosessia kuin nykyisten kestävän kehityksen tavoitteiden osalta. Sekä MDG- ja SDG-tavoitteita neuvoteltiin valtioiden välillä YK:n puitteissa noin kolme vuotta ennen hyväksymistä. Suurvaltakilpailun aikakaudella tulee olemaan huomattavan paljon vaikeampaa saada aikaiseksi jatkoa globaalitavoitteille, työn jonka pitäisi alkaa muutaman vuoden sisään. Kestävän kehityksen edistäminen on kuitenkin pahasti kesken, ja tulehtunut kansainvälispoliittinen ilmapiiri vaikeuttaa pitkän tähtäimen suunnittelua. Suurvaltakilpailu voi myös viedä huomiota ihmiskeskeisestä ja planetaarisesta lähestymistavasta, joka on leimannut kestävän kehityksen tavoitteita.

Lopuksi Suomen intresseistä

Kansallisen globaalitavoitteiden täytäntöönpanon ohella Suomen tulisi pohtia kestävyysvajetta myös monenkeskisen yhteistyön kautta. Pienen maan intresseissä olevat monenkeskiset ratkaisut muissa asioissa voivat vaikeutua mikäli globaaltavoitteiden toteuttaminen viivästyy. Suurvaltakilpailu vaikuttaa paljon laajemmalle kuin alueelliseen turvallisuustilanteeseemme, ja jos globaalitavoitteiden rahoitusvaje jää ratkaisematta, ihmiskeskeiset tavoitteet jäävät saavuttamatta. Tällä on pitkällä aikavälillä merkitystä myös Suomelle ja suomalaisten hyvinvoinnille.

Suomen on seurattava kehityskysymyksiä näiden tullessa yhä tärkeämmiksi kansainvälisessä politiikassa muun muassa nousevien talouksien vahvistumisen myötä. Suomen ja muiden länsivaltioiden ei tulisi jättää kehityskysymyksiä ainoastaan kehittyvien maiden harteille tai edistämiksi tämän jättäessä liikaa tilaa maille, kuten Kiinalle, joiden näkemys kehityksestä eroaa länsimaalaisesta ymmärryksestä. Suomen olisi myös hyvä strategisesti valmistautua suurvaltakilpailun yhä näkyvämpiin vaikutuksiin monenkeskisten kehityspankkien toiminnassa. Tästä kansainvälinen yhteisö sai jo esimakua kesäkuussa 2023 Kanadan keskeyttäessä osallistumisensa AIIB-pankin toimintaan.